

Kugbɔnku kùà bi kele' ki de'
Ebremε
 nnɔ

Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Wà kele' kugbɔnku kuu nnɔ ɲa kele' u'yel ku'ni niba saan, nε nil mɔ ɲa cinbe ki ben u kele' kù ki de' bidεnb bà. Ama wà kele' kù nnɔ ben Kujɔtiekraaku ya gbɔnku ya gber mɔnmɔnm.

U kele' ki de' bà nnɔ lii yé Sufmbe nε, ki pε Kristo ya sen bo. Bi'gbenent cin' ki ɲendeh, ba ji se usen nnɔ ni mɔnmɔnm. Nen nε cèrè' wà kele' kù nnɔ tùrè' ki tɔkè' bε bi kpìè' ki cii' miwɔknm mà nnɔ.

Kristo bo nε Uwien nin binib lièbe' ki taan' buñɔbu (1:1-2:18). Wɔn bo nε bà teke' ki jin' li fre kí nεkn Uwien kí lε limiél (3:1-5:10).

Bitɔtuɔrcienb ya cien baba nε là ɲmɔbe usen wɔ í kɔ Uwien ya ninbonl ya dubenku bó, kí tien lituɔrl binib ya biere bo. Kristo baba nε yé bitɔtuɔrcienb ya cien wà ɲa ɲmɔbe tɔ, ki kɔn' ki càare' Uwien ya ninbonl là te paaki nnɔ.

Bitɔtuɔrkaab là te ligol nε, ki tuu ki taah tiwent ki tùrèh ki lereh. Kristo wɔn taa' u'ba nε ki tien' lituɔrl miba kpein ki de' unil ke ki wiè', ki pekre' usenfaan ki de' u'yaab.

Wà kele' kugbɔnku kuu nnɔ saakreh u kele' ki de' bà nnɔ ya gbenent nε, ki sureh bε, bε í tɛkn bà là te uyo bo, ki teke' Uwien ki jin' nnɔ ya taal ni (11:1-12:13). U lièbe' ki wɔngeh Kristo yaab li fuobe ma bo Uwien ya nun bó nε (12:14-13:1-25).

Uwien cèrè' u'Biɲε nε len' nin tε

¹ Uyo bo Uwien là ñen' isen ya yebe ne ki cèrè' u'ñòbonsòknb len' nin tí'yaajeb nà luò' bolm miɛ. ² Ama idenfórke yié nò, u ji cèrè' u'Bijé ne len' nin tɛ. U cèrè' wòn ne ñen' nà kɛ te, ki gènde' wò ki tien' tibont kɛ ya daan. ³ U'Bijé bugben ne yé u'kpíeke ya wenwenku, ki naan nin wò ki tí gben', ki cèrè' u'gber ya tuòm co tibont kɛ tù se tu'bùol, ki sòkre' ki ñen' binib ya biere ki gben', ne ki don' paaki bó ki tí kèlè' Uwien uyebm kɛ ya daan ya jie bó.

Uwien ya Bijé cɛn' Uwien ya tondb

⁴ Uwien ya Bijé cɛn' Uwien ya tondb. Nɛn bo ne Uwien yin' wò liyel là ñmòbe lisel ki cɛn' bí'yɛ. ⁵ Uwien kpele ki tòke' u lɛ tond ba ki ye:

«Sin ne yé n'Bijé,
dinnò ne n wuòn' ki ye n yé a'Baa?»

Bii u tí kpele ki tòke' u lɛ ba ki ye:

«Min li yé u'Baa,
ne wò n' li yé n'Bijé?»

⁶ Ama uyo wà Uwien yíe u'Bijé wà yé kibukpíek nnò n' baa uñendun ni nnò, u len' ki ye: «U'tondb kɛ n' gbaan kí puke u'Bijé.»

⁷ Uwien len' u'tondb ben bo ki ye:

«U cèreh bi te tɛn mitafaam ne,
ki lièbe' ki cèreh bi te tɛn umupien.»

⁸ Ama u len' u'Bijé wòn bo ki ye:

«Uwien, a yé uber ne ki kɛ a'berbiék bo,
ne a'bel ña ñmòbe gbenm.

A likeh a'nib nin mitetem mà cuube ne.

⁹ A yíe nà cuube ne ki nen nà bre.

Nɛn bo ne sin wà yé Uwien nnò,
a'Wien wule' a'yul bo mikpòm,
ki wuòn' ki ye u gènde' ñɛ,
ki cèrè' a'yɛnm sɔnge,
ki de' ñɛ lisel ki cɛn' a'tòb kɛ.»

¹⁰ Uwien tí len' ki ye:

«Micincinm, sin Yonbdaan ne ñen' kitink,
ne kutaaku mɔ yé a'nuɔ ya tuonl ne.

¹¹ Nen ke li gben,

ama sin li tuu ki te ne,
nen ke li cere ten tikpelcer ne.

¹² A li gongonde nen ke ten lilierl ne.

Imòn, a li lèbre tù ten bi lèbreh lilierl ma bo ne,
ama sin ña ní lèbre, a li tuu ki fuobe ne.»

¹³ Uwien kpele ki tɔke' u le tond ba ki ye:

«Kèle n'nojie bó,

kí ti baa uyo wà n li cère á te a'nennendb bo litaal-i?»

¹⁴ Uwien ya tondb ben wɔn, bi'ke yé u'tonsɔnb ne, nisaal
ña ní fre kí le be nin nunbu. U sɔnh ben ne bi lá toreh binib
bà u li ñmien be nnɔ.

2

Liike men ni'yul bo nin ni ciih miñmienm ya gber tà nɔ

¹ Nen bo, nì kpe tí tùore kí liike ti'yul bo ne nin ti ciih
tigber tà nɔ, nnɔ ña ñí la, ti li tùre usen. ² Uwien ya tondb
là tɔke' tigber tà uyo bo nnɔ kpe be ní li du tu'bo ne. Ne
wà ña là tuo' tù, ka bon' wɔ, laa' utudere wà u kpe wù la,
³ ti'mɔ ña tɔnge' miñmienm ya gber tà mɔn ten niba nnɔ
la, tinbi ben li tien mila kí ñe utudere ni? Yonbdaan nin
u'yul ne là kpie' ki tɔke' binib tigber bugben, ne binib bà
cii' tù nnɔ mɔ tɔke' tinbi ki ye tù kpe be ní li du tu'bo ne.

⁴ Ne Uwien wuɔn' ki ye bi tɔkeh tigber tà nnɔ kpe be ní li du
tu'bo ne, ki cère' bi teh miyɔkm ya bont ke ya bol, ki teh
nisaal ña ní fre kí tien nà, ki cère' Mifuoñaanm de' bi'ke
bupaabu jeje u yíe ma bo.

Yesu tien' u'ba unisaal ki tien' te Uwien yaab

⁵ Tɔ, ti tɔkeh unɔndun wà we ní nnɔ ya gber ne. Uwien ɲa cèrè' u'tondb ɲmɔbe u'bo tuɔm. ⁶ Nì kele' *Uwien ya gbɔnku ni niba saan ki ye:

«Unil yé ba a tien u'bó?

Bii unisaal yé ba a tɔnge wɔ?

⁷ A jiiin' wɔ tingi,

ki cèrè' a'tondb cɛn' wɔ na wuɔke'.

Nɛ ki ji kpɛke' wɔ, ki seln' wɔ,

⁸ ki de' wɔ mituɔm tibont ke bo.»

Uwien de' wɔ mituɔm tibont ke bo ma nnɔ, niba ɲa sɛn' ɲɔ wa ɲmɔbe tuɔm ni'bo. Fɛnfɛnnɔ tinbi nɛ ɲa laan lenh u ɲmɔbe mituɔm tibont ke bo ma bo. ⁹ Ama ti lenh *Yesu wà Uwien jiiin' wɔ tingi, ki cèrè' u'tondb cɛn' wɔ na wuɔke' nnɔ laa' ukpɛke nin lisel kí ñɛ bi jènde' wɔ ma u tì kpo' nnɔ bo. Uwien ya nimɔnt bo nɛ u teke' binib ke ya kuum ki kpo'.

¹⁰ Imɔn, Uwien nɛ ñɛn' tibont ke, nɛ wɔn bo tu'ke te. U yé u'bumu mùa yebe ní li ɲmɔbe ukpɛke wà u ɲmɔbe wù nnɔ nɛ. Nɛn bo nɛ ni mɔn wɔ ní cèrè *Yesu ní ji ijend ɲɔ kí li yé wà kpɛ wɔ ní sɔn u'tuonl kí tì gben. Wɔn *Yesu nɛ pɛkre' miɲmɛnm ya sɛn ki de' Uwien ya bumu. ¹¹ Wɔn nɛ teh binib Uwien yaab. Wɔn wà teh binib Uwien yaab nin u teh bà Uwien yaab nnɔ ke ya baa si Uwien nɛ. Nɛn bo nɛ u yin' bɛ u'ninjieb nin u'ninsieb la, na coh wɔ fɛ. ¹² Ki liebe' ki ye:

«N li cèrè n'ninjieb nin n'ninsieb ní bende a yé udaan wà, kí li gɛh iyuon ki pèkeh ɲɛ bi'táan ni.»

¹³ Ki tí ye:

«Mín li du u'bo kí tì gben nɛ.»

Nɛ ki tí ye:

«Mín nin Uwien de' nni u'bumu mùa nnɔ sɔ.»

¹⁴ Mubumu nnɔ yé binib ma nnɔ nɛ u'mɔ tien' uba unisaal ɲɔ kí ñɛ u'kuum bo wɔ ní gben usɛnpol wà ɲmɔbe

mikum ya tuom nno ya gber, ¹⁵ kí ñen binib bà fenge mikuum ki te ten iyonbe bi'fuobm ke ni nno tiyonbt ni. ¹⁶ Ni yé imòn ne, wa baa' wò í tore Uwien ya tondb, u baa' wò í tore *Abraham ya yaabii ne. ¹⁷ Nen bo ne ni kpe wò í li naan u'ninjieb nin u'ninsieb kí tì gben, kí li yé bitòtuòrcienb ya cien wà muoh micècèkm, ki sònh Uwien ya tòn ni'donbó ñò kí ñe wòn bo Uwien í fère binib bi'biere. ¹⁸ *Yesu mònòn nin u'yul jènde' mibiikm ni ma nno, nen bo ne u li fre kí juòn binib bà te mibiikm ni.

3

Yesu cen' Moyis

¹ Tò, n'ninjieb nin n'ninsiebe, ninbi bà Uwien yin' ne ni taan' ki yé u'yaab nno, cère men ni'nun í li ce *Yesu bo. Uwien sòn' wòn ne u yé bitòtuòrcienb ya cien. Ti teke' nen ne ki jin' ki takeh nè binib ya nun bó. ² U gènde' wòn ne wò í sòn lituonl, ne u sòn' lè ni'donbó ten Moyis là sòn' ni'donbó ma bo Uwien den ni ni'ke saan nno. ³ Ama *Yesu kpe wò í li ñmòbe ukpieke ki cen' Moyis, kime bi pèkeh wà men' iden ne ki cen' iden bugben. ⁴ Imòn, iden ke ñmòbe wà men' yì ne, ama Uwien ne naan' tibont ke. ⁵ Moyis là yé utonsònl wà sòn' itòn Uwien den ni ni'ke saan ni'donbó ne, ki yé Uwien li take u'nib tigber tà nno ya m̀nkunl. ⁶ Ama Kristo wòn yé Uwien ya Bijè ne, ki sòn' Uwien den ni'donbó. Wòn ne ñmòbe ticiènt Uwien den. Ti co mitekjim kenken, ti'yenm songe ti ñmòbe lidèndènl là nno bo la, ti yé iden nno yaab ne.

Binib bà teke' Uwien ki jin' ne li le lifuorl u'saan

⁷ Nen bo ne *Mifuoñaanm ye:
«Dinnò ni cii' Uwien ya nieke bó la,
⁸ ni la ñele ni'tub,
ten ni'yaajeb là tien' ma,
uyo wà bi là yè' Uwien ya ñòbu bó

ki dele' wə kupenpelku ni nnə.

⁹Uwien ye:

«Ni'yaajeb là dele' nni kupenpelku ni

bé n̄ liike n li tien ma,

nin bi laa' n tien' nà,

¹⁰ki tì dukn' ibin pinan ma ke nnə.

Nen bo ne n'benku ni piebe' bi'bo,

ne n len' ki ye: bi tuu ki tùreh usen ne,

ka toh bé n̄ kp̄ien n yé bé n̄ kp̄ien usen wà.»

¹¹Ne n'benpiebe ni n pole' ki ye:

«bá n̄ baa n bonde' bé nà saan bé n̄ fuore nnə fiebu.» »

¹²N'yaabe, liike men ni'yul bo, ni'ni uba la li ñmabe iyenmaalbiere u'f̄el bo yì n̄ pien wə u la teke kí ji ñə kí wié Uwien limiel ya daan ya sen. ¹³Ama li saakreh men tɔb ya gbenent daan ke daan, ñə ni'ni uba la cère ibiere n̄ lere wə, wə n̄ tien uyufaa kí yìe Uwien ya ñəbu bó. Kime n̄ kele' *Uwien ya gb̄onku ni ki ye dinnə la, n̄ yé dinnə ne ti'mə bo. ¹⁴Im̄n, ti juore' ki co kenken ti là co ma bo mitekjim ki tì f̄ore' la, ti yé Kristo ya t̄ont̄oknlieb ne im̄nm̄n.

¹⁵N̄i kele' *Uwien ya gb̄onku ni ki ye:

«Dinnə ni cii' Uwien ya nieke bó la,

ni la ñele ni'tub,

ten ni'yaajeb là tien' ma,

uyo wà bi là yìe' Uwien ya ñəbu bó nnə.»

¹⁶Tɔ, bi le ba ne là cii' Uwien ya nieke bó, ki yìe' u'ñəbu bó? Na yé binib bà ke Moyis là ñen' be Esipt ni nnə-ɔɔ?

¹⁷Uwien ya benku ni là piebe' bi le bo ki tì dukn' ibin pinan-i? Na yé binib bà là tien' ibiere ki kpokpo' kupenpelku ni nnə-ɔɔ? ¹⁸U là pole' ki ye bi le ba ña n̄ kə u bonde' be lifuorl udu wà ni nnə fiebu? Bà là yìe' u'ñəbu bó nnə ña ñí-ii? ¹⁹Im̄n, ti laa' ba kən' udu wà ni Uwien bonde' be lifuorl nnə ni, kime ba teke' wə ki jin'.

4

¹ Uwien bonde' lifuorl niba saan, ki pùon' ki ye u'nib li baa ni'saan kí fuore. Lipuonl nnò bié ki te nɛ. Nɛn bo, liike mɛn ni'yul bo, ni'ni uba la taandeh ɲò ki la lúo lifuorl nnò. ² Kime ti cii' tigbɛɲmɛɲmaakt ten ti'yaajɛb là cii' tù ma kupenpelku ni nnò nɛ. Ama tigber nnò ɲa là tore' bɛ. Kime bi cii' tù ma nnò ba tuo' ki teke' tù ki jin'*. ³ Ama tinbi teke' tù ki jin'. Nɛn bo nɛ ti li lɛ lifuorl Uwien saan. U là len' lifuorl nnò bo ki ye:

«N'benpiebe ni n pole' ki ye:

«Ba í kò n bonde' bɛ lifuorl udu wà ni nnò ni fiebu.» »

Ama Uwien nín sɔn' ki gben' u'tuonl haali uɲɛndun ya cinm nɛ. ⁴ Kime nì kele' *Uwien ya gbɔnku ni niba saan wienlole bo ki ye: «Uwien sɔn' ki gben' u'tuonl kɛ ma nnò u taa' wienlole daali nɛ ki fuore'.» ⁵ Nì liebe' ki kele' ni'saan ki ye: «Ba í kò n bonde' bɛ lifuorl udu wà ni nnò ni fiebu.»

⁶ Bà kpiɛ' ki cii' tigbɛɲmɛɲmaakt nnò ɲa bon' tù, nɛ ka kɔn' Uwien bonde' bɛ lifuorl udu wà ni nnò ni mɔnɔn la, binitɔb li bié kí fre kí kò len. ⁷ Nɛn bo nɛ Uwien liebe' ki sien' lidaali liba ki yin' ni'daali «dinnò». Nì là tete ki tì wuɔke' nɛ u lá cèrɛ' *Dafid len' ni'daali ya gber ten nì kpiɛ' ki kele' ma kugbɔnku kuu ni ki ye:

«Dinnò ni cii' Uwien ya nieke bó la, ni la ñɛle ni'tub.»

⁸ Tò, nì yé Sosuwe bi là cèrɛ' bi laa' lifuorl la, Uwien ɲa bi li liebe kí len lidɛtɔl liba ya gber. ⁹ Nɛn nɛ wuɔn' ki ye Uwien ya nib bié ki ɲmɔbe lifuorl ten Uwien là fuore' ma wienlole daali nnò. ¹⁰ Kime wà kɛ laa' lifuorl Uwien saan la, u sɔn' u'tuonl ki gben' nɛ ki fuoreh ten Uwien là sɔn' u'tuonl ki gben' ki fuore' ma nnò. ¹¹ Nɛn bo, cèrɛ mɛn tí li benh ki nuunh tí lɛ lifuorl nnò ɲò uba la tɛkn ti'yaajɛb ya taanl ni kí yìe Uwien ya ñòbu bó kí tùrɛ.

* ^{4:2} Bi kpiɛ' ki kele' tigbɔnt tà nnò ya tuba ni nì kele' ki ye: «Kime ba tuo' ki paan' bà teke' tù ki jin' nnò bo nɛ.»

¹² Tɔ, Uwien ya gber ηmɔbe limiel ne, ki ηmɔbe mituɔm mɔ, ki ηmɛ ki cen' jusiek ke jusiek kà ηmɛ ikele ke ile. Tù kòh unil ni ne haali ki ti bàareh u'fèl nin u'naank ni, haali ki ti bàareh u'kpɔtutuk nin u'suɔrm ni, ki fiinh ki bendeh nà ke buɔ u'fèl ni.

¹³ Uwien ñen' tibont tà ke nnɔ, bonn niba ηa buɔ u'nun bó, u likeh ki lenh tu'ke ne, ne ki ben nà ke te ma bo. Ti li tɔke wɔn ne ti sɔnsɔn' ma bo.

Yesu ne yé bitɔtuɔrcienb ya cien

¹⁴ Ti ηmɔbe bitɔtuɔrcienb ya cien uba ne. U ya tɔ ηa te. Wɔn si Yesu, Uwien ya Bijɛ. Wɔn ne don' ki ti baa' Uwien saan paaki bó. Nɛn bo, cère men tí tùɔre kí li ηuuke ti teke' nà ki jin' nnɔ kenken. ¹⁵ Ti ηmɔbe bitɔtuɔrcienb ya cien wà nnɔ ηa yé wà ηa í fre kí muɔ te ti'jiint ni ka. Mibiikm tu' u'mɔ isen ke ni ten tinbi, ama wɔn ηa tien' biere ke biere. ¹⁶ Nɛn bo, cère men tí nekn Uwien, mijuokm ya daan, ya berbiek saan nin midum. Nnɔ ne Uwien li muɔ te micɛɛkm, kí juoke te, kí tore te uyo wà nì cieke te.

5

¹ Bi gèndeh tɔtuɔrcien ke tɔtuɔrcien binib ni ne ki kaandeh wɔ wɔ í li se bi'taal ni ki sɔnh Uwien ya tòn, ki taah mipum ki dienh Uwien, ki teh ituɔre ibiere bo. ² U li freh ki duɔndeh u'yɛnm bà ηa ben niba, ki tùreh nnɔ bo, kime wɔn nin u'yul yé unisaal ne ki ηmɔbe ibiere. ³ Nɛn bo ne nì kpɛ wɔ í tien lituɔrl ibiere bo. Na yé u li tien binitɔb ya biere baba bo ne, u li tien u'tiɛma biere mɔ bo ne. ⁴ Nil ηa í fre kí ñi u'fèl kí ye u yé bitɔtuɔrcienb ya cien. Ama Uwien ne yih unil ki teh wɔ bitɔtuɔrcienb ya cien ten u là tien' Arɔn ma bo.

⁵ Nnɔ ne Kristo mɔ ηa ñi' u'fèl ki ye u yé bitɔtuɔrcienb ya cien. Uwien ne tien' wɔ bitɔtuɔrcienb ya cien ki tɔke' wɔ ki ye:

«Sin ne yé n'Bijɛ,

dinnɔ nɛ n wuɔn' ki ye n yé a'Baa.»

⁶ U tí len' ki ye:

«A yé utɔtuɔrke nɛ uyo wà ɲa ɲmɔbe gbenm
tɛn Uwien là ñɛn' isen yà ki tien' Melkisedek utɔtuɔrke
nnɔ.»

⁷ Uyo wà *Yesu là te kitink kiɛ bo nnɔ u là kàare' Uwien ki
muɔ' cɛɛn, ki gbáan' wɔ nin tinunsiir, kime wɔn nɛ li fre kí
ñɛn wɔ mikuum ni. U là jiin' u'ba tingi Uwien ya nun bó
ma nnɔ nɛ u cenge' u'kaare bó. ⁸ Nin u yé Uwien ya Bijɛ ma
ke nnɔ u'jend ni nɛ u bende' mibom. ⁹ Uwien cère' u sɔn'
u'tuonl ní donbó ki tì gben'. Nɛn bo nɛ kí ñɛ wɔn bo, binib
bà ke boh wɔ nnɔ li le limiel là ɲa ɲmɔbe gbenm. ¹⁰ Kime
Uwien nɛ tien' wɔ bitɔtuɔrcienb ya cien tɛn u là ñɛn' isen
yà ki tien' Melkisedek bitɔtuɔrcienb ya cien nnɔ.

La biɛ ki te mɛn tɛn mubumu mitekjim ya sɛn ni

¹¹ I ya sɛn ni, ti ɲmɔbe tigber tù yebe tí len ama na ciih
tontonm ma nnɔ, tu'tingi ya tɔkm faa nɛ. ¹² Ni ji bi kpe ní
li yé biwɔnwɔknɔ nɛ, ama ni biɛ ki nuunh bɛ í li wɔknɔ
nɛ bi cinh ki wɔknɔ binib Uwien ya gber tà, tu'ciim ɲa faa
nnɔ nɛ. Ni ji bi kpe tijier tà kpieke nɛ, ama ni biɛ ki cieke
mibiim nɛ. ¹³ Wà ke biɛ ki ɲaanh la, u yé kicɛnfendk nɛ, ka
í fre kí bende nà mɔn nin nà bre. ¹⁴ Binicekrkaab bɛn wɔn,
bi jinh tijier tà kpieke nɛ. Bi lenh miyɛnfuom nɛ daan ke
daan ya tòn ni, ki bɛn nà mɔn nin nà bre.

6

¹ Nɛn bo, la cère mɛn tí juore bi cinh ki wɔknɔ binib
Kristo ya gber tà, tu'ciim ɲa faa nnɔ bo. Ama cère mɛn tí
li teh binicekrkaab mitekjim ya sɛn ni ki joh inun bó, ki
la liɛbe ní tiboncindkaar bo. Tun si: kí wie mitetem mà
bàareh nin mikuum nin kí teke Uwien kí ji ya gber, ² nin
tigbenent ya sɔkrm kí paan iyaajɛbok ye ma bo ya gber
nin kí taa inuɔ kí paan unil bo kí kàare kí de wɔ ya gber

nin bitenkpiib ya mekrm ya gber nin Uwien lá li bu binib tibuur ufóforyo ma bo ya gber. ³ Uwien tuo' la, ti li joh inun bó ne nin binicekrkaab ya wòknm.

⁴ Tò, binib laa' Uwien ya wenwenku, ki laa' u'paabu, ki laa' *Mifuoñaanm, ⁵ ki cii' Uwien ya gber ya ηmaa, ki bende' ηjendun wà we ní nnò ya tuòm ηò ⁶ ki wiε' Uwien ya sen la, nì faa nin unil í fre kí liebe kí lèbre bi ya nib ya tetem, kime ben nin bi'yul liebe' ki kpaakeh Uwien ya Bijε ne udòpòpò bo, ki dienh binitòb usen be í suke wò.

⁷ Tò, utaa tuu ki niih, kitink ηa luoreh sòngl la, kí lùonh tibonmònmònt ne ki dienh bà koh kè, ne Uwien teh kè u'mònm. ⁸ Ama kí pèh ikonkon nin ipò la, kí li juore fènm ne, Uwien í tì gben kí wiε kè miηùum, ne be í fòre kí wìn kè.

⁹ Ti'jòtiebe, ti lienh nnò mònò la, ti ben ki ye ninbi kpe usen wà mòn ne, wun ne yé miηmienm ya sen. ¹⁰ Kime Uwien pε tigbemònt bo ne. Wa í sunde ni'tòn bó, ka í sunde ni yé wò ma, ki tore' u'nib, ki biε ki toreh be ma nnò bó. ¹¹ Ti yíe ni'ni wà ke ya nun í li món wò í li teh nnò kí tì fòre ne, ηò kí le ni daan nà nnò kí tì gben. ¹² Ta yíe kpaayuonl í cuo ne ama ti yíe ní tekñ binib bà kí ñε bi'minku nin bi'tekjim bo, bi lenh mimònm mà Uwien là pòn' be mè nnò ya taal ni ne.

Uwien ya puonl ηa í lèbre

¹³ Uwien là pòn' *Abraham lipuonl ma nnò u là pole' wòn bugben ne, kime uba ηa te ki cèn' wò ηò wò í pole udaan. ¹⁴ U là pòn' wò ki ye:

«Imòñ, n li tien ηε mimònm kí gbien, kí cèrε á pòrε kí gbien.»

¹⁵ *Abraham mìnde' ki guure' ne ki laa' Uwien là pòn' wò nà nnò. ¹⁶ Binib tì í pole ne kí wuòn kí ye bi len' tigber tà nnò te ne. Bi poleh wà cèn' be ηò lipol nnò bo uba la ji í fre kí niε tu'bo ne. ¹⁷ Nnò ne Uwien là yíe wò í tùrε kí wuòn

bà li le u'puonl ya mɔnm nno kí ye u jèke' wɔ́ n̄ tien nà nno ɲa ɲmɔbe lèbrm nɛ. Nɛn bo nɛ u là pùon' ki liebe' ki pole' ki kpɔbn'. ¹⁸ Uwien ya puonl nin u'pòl yé tibont tule nɛ, ka ɲmɔbe lèbrm, nɛ wa n̄ nɛn tibont nno ni fiebu. Nɛn nɛ saakreh tinbi bà sen' ki bɔle' u'saan nno ya gbenɛnt ki gbiekeh, ki cèreh ti tùɔreh ki coh lidɛndɛnl là ti ɲmɔbe lè u'saan nno kenken. ¹⁹ Lidɛndɛnl nno nɛ cèreh ti se n̄ faa tɛn bi wienh likuluɔnl miñunm ni, li coh buñercienbu bua ɲmìekeh ma bo. Ti daan wà nno nɛ kɔn' Uwien ya duku ni paaki bó, ki tì càare' kukpɛlcieku kùà bore' kù bolm mile nno, ki kɔn' haali dubenku bó Uwien ya bùol. ²⁰ Tinbi bo nɛ *Yesu liere' ki kɔn' ku'ni, nɛ Uwien tien' wɔ́ bitɔtuɔrcienb ya cien uyo wà ɲa ɲmɔbe gbenm tɛn u là ñɛn' isɛn yà ki tien' Melkisedek bitɔtuɔrcienb ya cien nno.

7

Melkisedek yé uber nɛ, ki liebe' ki yé utɔtuɔrke mɔ

¹ Tɔ, Melkisedek bugben yé Salem ya bɛr nɛ ki liebe' ki yé Uwien wà ɲa ɲmɔbe Nacento ya tɔtuɔrke. *Abraham là tɔn' nin bibertɔb lituɔl ki faake' nin bɛ ki liebe' ki kunh ní ma nno wɔn Melkisedek nɛ là tuobe' wɔ́, ki tien' wɔ́ Uwien ya mɔnm. ² *Abraham là de' wɔn nɛ u tɔn' lituɔl ki faake' ki fie' tibont tà ke nno ya gbiirm piik ya miba. Mikpiɛkm liyel Melkisedek ya tingi si: Ubergbemɔndaan nɛ. Nle bo u yé Salem ya bɛr nɛ. Salem ya tingi si: Uyenduɔn ya bɛr nɛ. ³ Ba ben u'naa, ka ben u'baa, ka ben u'yaajɛb mɔ. Wa ɲmɔbe u'fuobm cin' uyo wà, ka ɲmɔbe mì li tì gben uyo wà mɔ, u te tɛn Uwien ya Bijɛ nɛ, ki tuu ki yé utɔtuɔrke.

⁴ Ni laa' Melkisedek yé unikpekpiɛk ma bo-a! Tì'yaajɛ *Abraham mɔnɔn là taa' u tɔn' lituɔl ki faake' ki fie' tibont tà nno ya gbiirm piik ya miba ki de' wɔn nɛ. ⁵ Tɔ, kí ñɛ Moyis ya yiko bo, Lefi ya yaabii yà yé bitɔtuɔrkaab nno nɛ ɲmɔbe usɛn bɛ n̄ li teknh Israyel yaab ya bont ya gbiirm piik ya miba nin bi yé bi'ninjieɓ, ki yé *Abraham ya yaabii

ma ke nno. ⁶ Melkisedek won ja ye bi'lontunku ya nil, nin nen ke u teke' *Abraham tan' lituol ki fie' tibont ta nno ya gbiirm piik ya miba, ne ki tien' won *Abraham wa Uwien puon' wa lipuonl nno Uwien ya monm. ⁷ Na nmobe niem, wa ye ucien ne teh uwaal Uwien ya monm. ⁸ Lefi ya yaabii ya teknh Israyel yaab saan tibont ya gbiirm piik ya miba nno ye binib ne, ki li kpo lidaali liba. Ama Melkisedek wa teke' *Abraham saan tibont ya gbiirm piik ya miba nno *Uwien ya gbunku ye won tuu ki fuobe ne. ⁹ Lefi ya yaabii ne teknh tibont ya gbiirm piik ya miba Israyel yaab saan. *Abraham la gbiire' tibont bolm piik ki taa' miba ki de' Melkisedek ma nno ti li fre ki ye Lefi mo la de' ne ki ne u'yaaje *Abraham bo. ¹⁰ Kime Melkisedek la tuobe' *Abraham uyo wa nno, ki laa' Lefi laan te u'yaaje *Abraham ya sem ni ne, wa laan la maa' wa.

¹¹ Uwien la de' Israyel yaab yiko ne. Ne u ya yiko ne wongeh ki teh Lefi ya yaabii ne li ye bitatuarkaab. Ni ye bitatuarkaab nno ya tuon bi cere' binib mon Uwien ya nun bo ki ti gben' la, tatuarka ke tatuarka bi li te ten Aron ne. Ba ji bi li nuunh utatuarketo ten Melkisedek. Bi tuon ja ni fre ki cere binib ni li mon Uwien ya nun bo ki ti gben. Nen ne cere' ni kpe utatuarketo ni baa ki li te ten Melkisedek. ¹² Kime bi lebre' bi teh binib bitatuarkaab ma bo la, ni kpe be ni lebre yiko mo ne. ¹³ Tigber tuu lienh unil wa bo nno ye udensento ya nil ne. Udensen nno ya nil uba monon ja kpele ki son' Uwien ya ponpuol bo tuonl. ¹⁴ Unil ke ben ki ye ti Yonbdaan ye Suda ya densen ya nil ne. Ne Moyis ya gbont ni na saan ke u len' bitatuarkaab ya gber nno wa len' niba udensen nno bo.

Yesu ye utatuarka ten Melkisedek

¹⁵ Liike men; na tuore' ki wende' ti nun bo tigber nno bo si: utatuarka uba mo nen' ki te ten Melkisedek. ¹⁶ Wa ye tatuarka, ki ne u ye udensen uba ya nil *yiko ye ma nno bo,

u yé utòtuørke kí ñe u'miel là ña ñmòbe gbenm ya tuòm bo ne. ¹⁷ Kime nì kele' u'bo *Uwien ya gbònkú nì kí ye:

«A yé utòtuørke ne uyo wà ña ñmòbe gbenm
tèn Uwien là ñen' isen yà kí tien' Mèlkisedek utòtuørke
nnò.»

¹⁸ Nèn bo ne bi gben' yìkòkpìek nnò, kime wa ñmòbe tuòm,
ka toreh mò. ¹⁹ Kime Moyis ya yìkò ña fre' kí cèrè' bonn
mòn kí tì gben' Uwien ya nun bó. Ama Uwien yùòn' kí
de' tɛ lidèndɛn là mòn kí cèn' nì'kɛ. Lɛn ne li cèrè tí nɛkn
Uwien.

²⁰ Nà pukn' si: Uwien liebe' kí pole' kí pùòn' mò ne.
Bitòtuørketòb nnò Uwien ña pole' kí pùòn' ben bo. ²¹ Ama
*Yesu wòn, Uwien pole' kí pùòn' ne kí tòke' wò kí ye:

«Min Yonbdaan ne pole' kí pùòn',
ma ñ jìin n'ñàbon:

«A yé utòtuørke ne uyo wà ña ñmòbe gbenm.» »

²² Nèn bo, *Yesu ne sere' kí cèrè' Uwien cuo' nin tɛ
kujòtièku kùà mòn kí cèn' nì'kɛ.

²³ Nibontòn mò si: bitòtuørketòb nnò là tɛ ligol ne,
kime mikuum bo ba ñ fre kí li tuu kí tɛ kí sònɛ bítuonl.

²⁴ Ama *Yesu wòn tuu kí fuobe ma nnò u li yé utòtuørke ne
yo kɛ yo. ²⁵ Nèn bo ne u li fre kí ñmìen binib bà nɛkndeh
Uwien kí ñe wòn bo uyo wà kɛ tɛ, kime u tuu kí fuobe ne
kí kàareh kí mièh Uwien kí dièh bɛ.

²⁶ *Yesu ne yé bitòtuørkienb ya cìen wà kpɛ tí li ñmòbe
wò. U yé uñaan ne, ka tɛ iba nì, ka ñmòbe biil, Uwien
bore' wò nin bibierdɛnb, kí duon' wò paaki ya paaki kí de'
wò ukànkàan. ²⁷ Wòn ña cìèke wò ñ li tɛh idaan kɛ ituørɛ
u'tiema biere bo ñò kí yaan kí tien ituørɛ udu ya nib yi bo
tèn bitòtuørkienb ya cìentòb tɛh ma bo. U taa' u'bugben ne
kí tien' lituørɛ bolm miba kpɛin. ²⁸ Moyis ya yìkò là cèrè' bì
tɛh binib bà bitòtuørkienb nnò mò là tɛh ibiere tèn binitòb
ne. Yìkò nnò ya puolì bó ne Uwien pole' kí pùòn', kí tien'

u'Bije bitətuəciənb kə ya ciən. Wən nɛ ɲa tien' biere fiebu ki li fre kí sən lituonl ni'donbó.

8

Yesu nɛ yé bitətuəciənb ya ciən imənmən

¹ Uməsən wà sɔ yé uməsənɲɛ ti təkɛh tigbɛr tà nɔ ni: ti ɲmɔbɛ u ya tətəwɔrciənb kə ya ciən ya bol nɛ, u kɛ Uwien uyɛbm kə ya daan, ya jie bó paaki bó, ² ki sənɲ u'tuonl Uwien te lininbonl là ni nɔ. Nɛn saan nɛ yé Uwien ya ninbonmənɲ. Na yé nisaal nɛ tien' lè, Uwien nin u'yul nɛ tien' lè.

³ Bi teh unil kɛ bitətuərciənb ya ciən wɔ́ ní li taah tibont nɛ ki dienh Uwien, kí li teh ituwɛ mɔ ki dienh wɔ. Nɔ nɛ nì kɛ tì'mɔ ya tətəwɔrciənb ya ciən mɔ́ ní li ɲmɔbɛ u li taa nà kí de Uwien. ⁴ U bi te kitink bo la, wa bi li yé tətəwɔrkɛ mənɔn, kime bitətuərkəab te ki taah tibont ki dienh Uwien, Moyis ya yiko ye ma bo nɛ. ⁵ Bi sənɲ itùon yà nɔ yé tibonmənɲ tà te paaki bó nɔ ya nɛnɛnku nin tu'jinjint nɛ. Nɔ nɛ Moyis là ye wɔ́ ní tien Uwien ya ninbonl uyo wà nɔ, Uwien təkɛ' wɔ́ ki ye: «Tùwɛ kí cenge, á tien lè, lè ní tùwɛ kí li naan n wuɔn' ɲɛ lininbonl là ya nɛnɛnku lijuəl bo nɔ.» ⁶ Ama fɛnfɛnnɔ, Uwien de' *Yesu utətuərkɛ ya tuonl là nɔ cɛn' tətəwɔrkɛ kɛ tətəwɔrkɛ yaal. Wən nɛ se Uwien cuo' nin binib kujətiekɛ kùà nɔ ni, nɛ kujətiekɛ nɔ mən ki cɛn' mikpiɛkm yaaku, kime Uwien pùon' lipuonl là nɔ mən ki cɛn' mikpiɛkm yaal.

Kujətiefɛnku ya gbɛr

⁷ Tɔ, nì yé kujətiekpiɛkɛ kùà là te nɔ ɲa bi ɲmɔbɛ gbɛr tuba la, Uwien ɲa bi li liɛbɛ kí cuo nin nib jətietəku. ⁸ Imən, Uwien laa' u'nib ya biil nɛ ki len' ki ye:

«Min Yonbdaan nɛ lienɲ,
uyo uba we ní

ní liɛbɛ kí cuo nin Israyɛl yaab

nin Suda yaab ke kujotiefenku.

⁹ Kujotieku nnɔ ɲa n̄ li naan nin
n là kpie' ki cuo' kùà nin bi'yaajeb,
uyo wà n dère',
ki ñen' be Esipt ni nnɔ.

Ba paan' kujotieku nnɔ bo ma nnɔ,
ne n' mɔ sɛln' ki dāan' be.
Min Yonbdaan ne len' nnɔ.

¹⁰ Yonbdaan liebe' ki ye:

«Iden yie gèbre' la,
n li cuo nin Israyel yaab kujotieku kùà sɔ.
N li kuɔn n'yikombe bi'yenm ni,
kí kele be bi'fèl bo.
N li yé bi'Wien,
ne be n̄ li yé n' nib.»

¹¹ Bi'ni uba ɲa ji li wɔkn u'tɔ,
uba ɲa ji li wɔkn u'ninje kí tɔke wɔ kí ye:

«wɔ n̄ bende Yonbdaan.»
Kime bi'ke li bende nni ne.
Kí cin ibaan kí tì baa binikpekpiekb.

¹² N li fère be bi'biil,
ma ji li tiere bi'biere bó fiebu.»

¹³ Uwien lienh kujotiefenku bó la, nì wuɔn' ki ye kukpieku
nnɔ kpaare' nínɔ. Kime nibonkpaann ke tì pore' la, nì joh
nè n̄ ghen ne.

9

Kujotiepieku ya tuɔɛ

¹ Uwien là kpie' ki cuo' nin binib kujotieku kùà nnɔ u
là wuɔn' be bi li paan isen yà bo kí li pukeh wɔ ne, ne ki
cère' bi ɲmɔbe bi li pukeh wɔ nà saan kitink bo. ² Imɔn, bi
là tien' lininbonl liba ne l̄ ɲmɔbe tidubent tule. Lininbonl
nnɔ ya puke ni frɲɔknbùol là te nin litebl là bi paakeh li'bo
kpɔnɔ wà bi taah ki punh Uwien nnɔ. Bi yih nen saan ne

libòñaanl. ³ Kukpelcɛcɛncienku kuba nɛ là bore' upuke nin kudubenku nnɔ. Kukpelciɛku nnɔ ya puoli bó nɛ yé kudubenku. Bi yih nɛn bó nɛ libùol là ñaan ki tì gbien'. ⁴ Bi taa' miñðkm ki duore' liponpuol là ki sienh li'bo lijubl nnɔ te nɛn bó nɛ. Kujɔtieku ya lɛkl là bi taa' miñðkm ki duore' li'gbenent kɛ bo nnɔ mɔ te nɛn bó nɛ. Tijier tà bi yih tù *mann nnɔ te miñðkm ya senl liba ni ki taake lilekl nnɔ ni. Arɔn ya kpɛdɔn wà là bunde' ki puun' nin bi là kele' *yiko itɛnpɛnpɛn yà bo nnɔ mɔ te lilekl nnɔ ni nɛ. ⁵ Uwien ya tondb bà bi yih bɛ seriben nnɔ bile ya nɛnnɛnt te lilekl nnɔ ya paaki, ki ñmɔbe ifiɛbe, ki wɔngɛh ki teh Uwien te ni'saan. Bitondb nnɔ ya fiɛbe ya sɔngɛ liɛke lilekl nnɔ bo bi gbienh nà saan misèm ñɔ Uwien ní fɛrɛ binib bi'biere nnɔ. Bònl ña te tí len nè ní li yɛbe tibont nnɔ kɛ bo fɛnfennɔ wuɔ nɔ.

⁶ Bi bonde' tibont kɛ ki sensien' nnɔ nɛ. Bitɔtuɔrkaab kɛ kɔh upuke ni nɛ idaan kɛ ki tì sɔnh bi'tuonl. ⁷ Ama kudubenku bó wɔn, bitɔtuɔrcienb ya cien baba nɛ kɔh ni'bó bolm miba libinl ni. Wa kɔh ni'bó ñɔ ka tuke went ya sèm wɔ ní tì de Uwien wɔn bugben ya biil nin udu ya nib tùrɛ' ki bii' libiil là nnɔ bo. ⁸ Nnɔ nɛ *Mifuoñaanm wuɔn' ki ye lininbonkpɛkl laan biɛ ki te ma nnɔ, usɛn wà joh lininbonmònl là te paaki bó nnɔ biɛ ki paake nɛ. ⁹ Nì yé kunɛnnɛnku nɛ uyo wuu. Ni'tingi si: bi punh Uwien tibont tà nnɔ nin bi teh ituɔrɛ yà ki dienh wɔ nnɔ ña ní fre kí cèrɛ wa teh tu ya bont ya fɛl bo ní li wien kí tì gben. ¹⁰ Ni'kɛ yé inisaalbok nɛ, ki likɛh tijier ya jim nin midaam ya ñum nin tigbenent ya sɔkrm ki paan' iyaajɛbok ye ma bo. Binib li boh i ya bok nɛ kí tì baa uyo wà Uwien li lèbre nibonfɛnn.

Kristo wɔn taa' u'bugben nɛ ki tien' lituɔrl

¹¹ Kristo wɔn baa' ki yé bitɔtuɔrcienb ya cien ɔw wɔ́ n̄ cèrè tí lè ti laa' mimɔnm mà nɔ́ nɛ*. U kɔn' lininbonl là ya tɔl ɔa te, ki mɔn ki tì gben' ni nɛ. Nisaal ɔa tien' li ya ninbonl, nɛ la yé kitink kiɛ bo yaal mɔ. ¹² Kristo kɔn' lininbonl nnɔ́ ni bolm miba kpein nɛ. Wa tuke iwɔjɛ nin inajɛfanfaan ya sɛm nɛ ki kɔn' wɔ́ n̄ tì tien lituɔrl, u taa' u'tiema sɛm nɛ ki tien' lituɔrl, ki de' te ki wiɛ' uyo wà ɔa ɔmɔbe gbenm. ¹³ Nì yé bi là taah iwɔjɛ nin inaje ya sɛm ki gbienh binib bà bii' bo, ki wìndeh unasel ki taah u'fentem ki pukeh bi'bo, kime bi saa' likuɔl ɔw bɛ n̄ ñen bi'bo tijɔknt la, ¹⁴ nì li tien mila Kristo ya sɛm ɔa n̄ li ɔmɔbe tuɔm kí cen nen kɛ. Mifuoñaanm mà ɔa ɔmɔbe gbenm cèrè' Kristo taa' u'ba ki tien' lituɔrl ten kitɔtuɔrwɛnk kà ya niba saan ɔa gbè, ki de' Uwien ɔw u'sɛm n̄ gben itùonbiere yà te tì'fèl bo ya gber, kí cèrè tì'fèl n̄ li wien kí tì gben ɔw tí li sɔnh ki dienh Uwien wà fuobe nɛ.

¹⁵ Nɛn bo nɛ Kristo sere' Uwien cuo' nin binib kujɔtiefɛnku kùà nnɔ́ ni, ɔw wɔn Uwien yin' bà nnɔ́ n̄ lè u pùon' ki ye u li tien bɛ mimɔnm mà, mè n̄ li tuu ki te nnɔ́. Nnɔ́ nɛ Kristo kpo' wɔ́ n̄ de bà là te kujɔtiekpɛku ni ki saa' kù nnɔ́, bi'biere ni kí wiɛ. ¹⁶ Imòn, unil kele' u lá kpo' la, bi li tien u'faal ma bo ki ble' la, nì kpe u'kuum ya puoli bó, bɛ n̄ wuɔn kí ye u kpo' nɛ, kí yaan kí tien, u kele' ki ye bɛ n̄ tien u'faal ma bo. ¹⁷ Udaan ɔa laan kpo' la, u kele' nà nnɔ́ ɔa ɔmɔbe tuonl fiebu. U tì kpo' nɛ la, u kele' nà nnɔ́ ji ɔmɔbe lituonl. ¹⁸ Nɛn bo, Uwien là cuo' nin binib kujɔtiekpɛku kùà nnɔ́ mɔnɔn ya cinm, bi là kòrè' kiwɛnk ki wule' misɛm nɛ, ki yaan kù cin'. ¹⁹ Tɔ, Moyis là kaan' wɔbl kɛ wɔbl *yiko ya gbɔnku ni udu ya nib kɛ ya nun bó, nɛ ki taa' inajɛfanfaan nin iwɔjɛ ya sɛm ki cùuke' miñunm, ki taa' kufaaku kuba bi yih kù isɔp nin kukpɛlcieku kuba kù

* ^{9:11} Bi kpiɛ' ki kele' tigbont tà nnɔ́ ya tuba ni nì kele' ki ye: Wɔ́ n̄ cèrè tí lè mimɔnm mà we ní nnɔ́ nɛ.

dinge suwɔ ki mɔn ki cùun' len ki gbɛgbɛ' *yiko ya gbɔnku nno nin udu ya nib bo. ²⁰ Ne ki ye: «Misɛm mie wɔngɛh ki teh Uwien cuo' nin nɛ kujɔtieku nɛ ki ye ní li ŋuuke kù.» ²¹ Ne ki taa' misɛm nno ki gbɛgbɛ' Uwien ya ninbonl nin bi taah tiwent tà kɛ ki pukeh Uwien nno mɔ kɛ bo. ²² Kí ñɛ *yiko ye ma bo, misɛm nɛ ñɛndeh tibont tà yebe ya jɔknt ki cɛreh tù mɔn. Sɛm ŋa ñɛn' la, Uwien ŋa ní fɛrɛ nib bi'biere.

Yesu taa' u'ba ki tien' lituɔrl bolm miba kpein nɛ ki gben' ibiere

²³ Bi teh i ya tuɔrɛ ki ñɛndeh tibont tà yé paaki bó yaar ya nɛnnɛnku ya jɔknt la, nì wuɔn' ki ye paaki bó yaar tà yé tibonmɔnt nno mɔ kpe be ní tien tù ituɔrɛ yà mɔn ki cen' yɛn nɛ. ²⁴ Kime Kristo ŋa kɔn' lininbonl là binib tien' lɛ, lì yé paaki bó ya ninbonmɔnl ya nɛnnɛnku nno ni. Ama u kɔn' paaki bó yaal bugben ni nɛ ki ji se tí'ciɛk bó fɛnfɛnno Uwien ya nun bó. ²⁵ Nà yé u kɔn' len wɔ ní li tuu ki taah u'ba ki teh lituɔrl tɛn bitɔtuɔrcienb ya cien tuu ki taah ma tiwent ya sɛm ki kɔh Uwien ya ninbonl ya dubenku ni binl kɛ binl ma bo. ²⁶ U bi tien' nno la, u bi jin' ijɛnd mibolm mà yebe ŋɔ kí cin haali uɣɛndun ya cincinyo. Ama fɛnfɛnno, idɛnfɔrke yie nɔ u taa' u'ba ki wuɔn' binib bolm miba kpein nɛ, ki taa' u'ba ki tien' lituɔrl ki gben' ibiere ya tuɔm. ²⁷ Uwien sien' ki ye unil kɛ li kpo bolm miba nɛ, nɛ ni ya puoli bó wɔ ní bu binib tibuur. ²⁸ Nno nɛ Kristo taa' u'ba ki tien' lituɔrl bolm miba kpein ŋɔ wɔ ní ñɛn binib bà yebe ibiere ni. U li liebe kí taa u'ba kí wuɔn nle bo. Na ji yé wɔ ní ñɛn binib ibiere ni, nì ji yé wɔ ní ŋmien bà gu u'baam nno nɛ.

10

¹ Moyis ya yiko yé tibonmɔnt tà we ní nno ya jinjinku nɛ. Wa cinbe ki yé tibont bugben ki tì gben'. Nɛn bo nɛ *yiko nin u cɛreh bi tuu ki teh ituɔrbaab yà binl kɛ binl

ka ηmabe bien nnɔ, ηa li li fre kí cère binib bà nekndeh Uwien nnɔ ní li mɔn kí tì gben. ² Ì bi freh ki cèreh bà teh yè nnɔ mɔn ki tì gben' Uwien ya nun bó la, bi bi daan' yè ηɔ, kime bi bi li tien yè bolm miba kpein ne, ka ji li ηmabe biil ya yenmaale bi'fèl bo. ³ Ama ituwɛ nnɔ tuu ki tiereh be bi'biere bó ne binl ke binl. ⁴ Kime inaje nin iwɔje ya sèm ηa ní fre kí gben biere. ⁵ Nen bo ne Kristo ye wɔ ní baa unɛndun wuu ni uyo wà nnɔ u tɔke' Uwien ki ye:

«*ηa yíe tuwɛ,*

ka yíe be ní li punh ηe bont mɔ,

ama a tien' nni tigbenent.

⁶ Bi wíndeh ituwɛ yà ya went iponpob bo ki dienh ηe nnɔ,

a'yenn ηa sɔnge' i'bo,

bi teh yà ibiere ya fèrm bo nnɔ,

a'yenn ηa sɔnge' i'mɔ bo.

⁷ Nen bo ne n tɔke' ηe ki ye:

«*N'Wien, min sɔ,*

n we ní ní tien a'yíem ne,

tɛn nì kele' n'bo a'gbɔnku ni ma bo.» »

⁸ Kristo kpie' ki len' ki ye:

«*ηa yíe tuwɛ,*

ka yíe be ní li punh ηe bont,

ka yíe bi wíndeh ituwɛ yà ya went iponpob bo ki dienh ηe
nnɔ,

ka yíe bi teh yà ibiere ya fèrm bo nnɔ mɔ,

Nen ke ηa sɔnge' a'yenn.»

Ama *yiko ne nín ye be ní li teh i ya tuwɛ ke. ⁹ Ne ki liebe' ki len' ki ye:

Min sɔ, n we ní ní tien a'yíem ne.

Nnɔ ne u gben' ituwɛkpiek nnɔ ki taa' u ya tuwɛrl ki lèbe'.

¹⁰ *Yesu Kristo tien' Uwien ya yíem, ki taa' u'ba ki tien' lituwɛrl bolm miba kpein, ki cère' ti mɔn ki tì gben' Uwien ya nun bó.

¹¹ Tòtuørke ke tòtuørke tuu ki sieh idaan ke ne ki sònɔh u'tuòn, ki tuu ki teh ituørbaab, ya lì li fre kí ñen nib ya biere. ¹² Ama Kristo wòn tien' lituørɔl bolm miba ne ibiere bo, ne ki ke uyo ke Uwien ya jie bó, ¹³ ki gu haali nin uyo wà Uwien li cèrè wò ní tɛ u'nennendb bo litaal. ¹⁴ Kimɛ u tien' lituørɔl bolm miba ne ki cèrè' u ñen' bà ibiere ni nno mòn Uwien ya nun bó ki tì gben' uyo ke.

¹⁵ *Mifuoñaanm mò tòkeh tɛ ki teh nno nɛ. Mì kpiɛ' ki len' ki ye:

¹⁶ «Yonbdaan ye: <Idɛn yiɛ gèbre' la, n li cuo nin bɛ kujɔtiɛku kùà sò: N li kele n'yikombɛ bi'fèl bo, kí kuòn bɛ bi'yɛnm ni.> »

¹⁷ Nɛ ki liɛbe' ki ye:

«Ma ji li tiere bi'biere nin bi'biil bó.»

¹⁸ Uwien fèrè' binib bi'biere la, ba ji li nuunh bɛ ní tien lituørɔl ibiere nno ya fèrm bo.

Yesu bo ti laa' usen tí nekɔn Uwien

¹⁹ N'yaabɛ, nen bo, ti du ki ye *Yesu ya sɛm bo, ti ñmòbe usen tí kò Uwien ya ninbonl ya dubenku ni. ²⁰ *Yesu pekɛrè' usenfaan wà dienh limiɛl, kí ñɛ u taa' u'ba ma ki tien' lituørɔl ki cèrè' kukpɛlcɛcɛnciɛnku kùà bore' Uwien ya ninbonl bolm mile nno kɛrè' nɛ ti ji laa' usen tí kò lininbonl nno ya dubenku ni. ²¹ Ti ñmòbe bitòtuørɛciɛnb ya ciɛn uba, wòn nɛ ñmòbe ticiɛnt Uwien den. ²² Nen bo, cèrè mɛn tí nekɔn Uwien, kí li ñmòbe iyɛnmaale yà cuube, kí li ñmòbe mitekjim kí tì gben. Yesu bo, ti'fèl bo wien nɛ, ka ji ñmòbe biil liba nin litòl. Nì te tɛn bi taa' miñunm mà ña ñmòbe jòknt nɛ ki sii' tɛ. ²³ Cèrè mɛn tí li lienh binib ya nun bó ti'dɛndɛnl bó, kí li cò lè kenken, ki la li ñɛndɛh ti'gbenɛnt, kimɛ Uwien wà pùon' nno yé umɛmòndaan nɛ. ²⁴ Cèrè mɛn ti la gòh tɔb bo, kí li saakɛh tɔb ya gbenɛnt ñò kí fre kí li yíɛ tɔb, kí li sònɔh itùon yà mòn. ²⁵ La cèrè mɛn tí

dàan ti'táan ya baam ten biba dàan' ma ka ji bàareh, ama tí li cinbe ki saakreh tob ya gbenent, kime ninbi mōnōn ben ki ye Yonbdaan ya wengbiin nekn ní ɲo. ²⁶ Ti bende' nà yé tìgbemònt ɲo ki cèkre' ti'yenm ki liebe' ki teh ibiere la, tuorl ɲa ji te kí fre kí ñen i ya biere. ²⁷ Nà sien' si: tí li gu nin bujewaambu ne lidaali là Uwien li bu binib tibuur, kí cère umucenciēn ní wi bà yè' u'ñobu bó nnō. ²⁸ Ni ben ki ye unil saa' Moyis ya yiko ɲo binib bile bii bita kun' imòn ki ye u mōnbe ki saa' wō la, ba ní muō udaan cecēkm, bi li ku wō ne. ²⁹ Nì li tien mila ɲo unil wà yin' Uwien ya Bijē fenm, ki ye misēm mà bo Uwien liebe' ki cuo' nin binib kujotieku, ki ñen' wō ibiere ni ɲa yé bonn, ki suke' *Mifuoñaanm mà bo Uwien tien' wō mimōnm nnō ya tudere ɲa ní li bre kí gbien-i? ³⁰ Imòn, ti ben wà len' ki ye:

«Min ne li tu lifēnl,
min ne li jiin unil ke u'tuon kpe ma bo,»
ki liebe' ki ye:

«Min Yonbdaan ne li bu n'nib tibuur.»

³¹ Unil lu' Uwien, limiel ya daan ya nuō ni la, nì bre udaan bo cēen ne.

³² Tiere men ni là cin' iden yà ki laa' Uwien ya wenwenku nnō ni ya puoli bó nà là tien'. Ni là jin' ijend ki gbien', ki juun' ki mōn' limuol là faa cēen. ³³ Uyo uba bi là suke' ne, ki jēnde' ne binib ke ya nun bó, ama uyo uba mō ni là sere' bi jēndeh binitōb bà nnō mō ya ciēk bó. ³⁴ Nì yé imòn ne, ni là ɲmire' binib bà te lipēkl ni nnō ya nunsiiir. Binib fie' ni'bont ne ni tuo' nin uyensonge, kime ninbi nin ni'yul ben ki ye ni ɲmōbe lifaal là mōn cēen, ki li tuu ki te. ³⁵ N'yaabe, nen bo, la ɲende men ni'gbenent ni ɲmōbe midum mà nnō bo, kime mī li cère ní le lisuul là yebe. ³⁶ Nì kpe ní li ɲmōbe kuminku ne kí fre kí tien Uwien yé nà ɲo kí le u pūon' nà nnō. ³⁷ Kime nì kele' *Uwien ya gbōnku ni ki ye:

«Nì s'ien' waamu nε,
 uyo wà s'ien' nno ña ji yé bonn,
 wà we ní nno
 li baa ní wa í taande.

³⁸ Wa yé ugbemòndaan n'nun bó,
 li fuobe u'tekjim bo nε,
 ama u liebe' puoli la,
 n'yenm ña í li s'onge u'bo.»

³⁹ Tinbi ben wòn, ta yé binib bà li liebe puoli kí juore
 fenm, ama ti yé bà teke' Uwien ki jin' be í ñmεre nε.

11

Mitekjim ya gber

¹ Tò, mitekjim yé kí li du ki ye a daan a li ε nibonn nà
 nno, a mənbe ki laa' nè ñò, kí li du ki ye ña lenh tibont tà
 nin a'nunbu nno mənbe ki te nε. ² Uyo bo yaab ya tekjim
 bo nε Uwien là len' bi'bo nà mən.

³ Ti teke' Uwien ki jin', nε ki bende' ki ye wòn nε ñen' nà
 ke te nò nin u'ñomaam. Nno nε Uwien ñi' ta lenh tibont tà
 bo ki tien' ti lenh tà.

⁴ Abel là teke' Uwien ki jin', nε ki tien' lituorl là mən ki
 cen' Kayen yaal, ki de' wòn Uwien. Nen bo nε Uwien bù'
 Abel ugbemòndaan ki tuo' u'paabu. Nin Abel kpo' ma ke
 nno, mitekjim nno bo nε u biε ki lienh.

⁵ Enòk là teke' Uwien ki jin', nε wòn Uwien taa' wò ki
 don' paaki bó, kuum ña jin' wò. Uba ña ji laa' wò, kime
 Uwien taa' wò ki don' u'ba saan ñò. Nì kele' *Uwien ya
 gbònkú ni ki ye: Uwien ya yenm là s'onge' Enòk bo nε ki
 yaan u taa' wò ki don' paaki bó. ⁶ Unil ña ñmòbe tekjim
 la, wa í fre kí s'onge Uwien ya yenm, kime nì kpe wà ke
 nekndeh Uwien í teke kí ji kí ye Uwien te nε, nε Uwien li
 su bà ke nuunh wò.

⁷ Nowe là teke' Uwien ki jin', nε ki tien' buñercencienu
 ki ñmien' wòn nin u'den yaab. Uwien là juò' ki tòke' wò

tibont tà ba laan lenh tù, tù lá li tien nnò bó nɛ u teke' tù tunɔjɛr tule. Nnò nɛ Nowe wuɔn' ki ye uɣɛndun ya nib ɣmɔbe libiil Uwien saan. U'tekjim bo nɛ Uwien bù' wɔ ugbɛmɔndaan.

⁸ Abraham là teke' Uwien ki jin', nɛ ki tuo' u'yin, ki bure' Uwien ye u li de wɔ udu wà wun li yé u'faal nnò bó, ki joh ka ben u joh nà bó. ⁹ U là teke' Uwien ki jin', nɛ ki fii' ki tì kɔn' udu wà Uwien là pùon' ki ye u li de wɔ wù nnò ni, ki yé ucaan ni'bo. U là pɔn' ininbon nɛ ki kɔh len. *Isaak nin Sakɔb bà yé lipuonl nnò mɔ ya faajib ten wɔn nnò mɔ là kɔh ininbon nɛ. ¹⁰ *Abraham tien' nnò ki gu wɔ í la kɔ udu wà ya dur ya tenpuun faa ta ɣmɔbe lum ni nɛ. Uwien nin u'yul nɛ kpankpaan' u li mɛ udu nnò ya dur ma bo, nɛ ki men' tù.

¹¹ Nin Abraham là pore' ki gèbre' wɔ í maa kibuk ma kɛ, u'po mɔ tonde' ki yé uɣɔl nnò, u teke' Uwien ki jin' ma nnò nɛ Uwien cèrè' u maa' kibuk, kime u ben ki ye wɔn Uwien wà pùon' lipuonl nnò kpɛ bɛ í li du u'bo nɛ.*

¹² Nen bo nɛ wɔn ujebaab *Abraham, wà là neke mikuum nnò laa' iyaabii ì yebe ka ɣmɔbe kenku ten iɣmaabii nin likpentengbil.

¹³ Binib nnò kɛ là ɣmɔbe mitekjim nɛ ki tì baa' bi'kuum daali ka teke' Uwien là pùon' bɛ nà nnò. Ama bi'tekjim bo nɛ bi juɔ' ki laa' Uwien pùon' nà nnò nì te fɔnfɔkm, nɛ bi'yɛnm sɔnge' ni'bo, nɛ bi len' binib ya nun bó ki ye bi

---

* ^{11:11} Migbiirm mɛ ya ciim te bolm mile bo nɛ: Nin Abraham là pore' ki gèbre' wɔ í maa kibuk ma kɛ, u'po mɔ tonde' ki yé uɣɔl nnò, u teke' Uwien ki jin' ma nnò nɛ Uwien cèrè' u maa' kibuk, kime u ben ki ye wɔn Uwien wà pùon' lipuonl nnò kpɛ bɛ í li du u'bo nɛ bii nin Sara là pore' ma kɛ ki tonde' ki yé uɣɔl nnò, u teke' Uwien ki jin' ma nnò nɛ Uwien cèrè' u maa' kibuk, kime u ben ki ye wɔn Uwien wà pùon' lipuonl nnò kpɛ bɛ í li du u'bo nɛ.

yé bicenb ne unɔndun wuu ni ki gèbreh. ¹⁴ Binib bà lienh nnɔ wɔngeh nì wien ne ki teh bi nuunh udu wà yé bi'yu ne. ¹⁵ Bi bi maaleh bi ñen' udu wà ni bó ne la, bi bi laa' libònl ki liebe' ni' bó ɔ. ¹⁶ Ama imòn, bi'nun mòn be ní kɔ udu wà mòn ki gbien' ni ne, wun si Uwien den. Nen bo ne bi yin' Uwien bi'Wien la, na coh wɔ fe, kime u bonde' be udu wà bi li kɔ u'ni.

¹⁷ Abraham là teke' Uwien ki jin', ne ki tuo' ki taa' u'bijebaab *Isaak wɔ ní tien lituɔrl uyo wà Uwien bikn' wɔ wɔ ní liike u'tekjim nnɔ nin Uwien là pùon' wɔ lipuonl ma ke ¹⁸ ki ye: «*Isaak bo ne a'lontunku li nɔbe» nnɔ. ¹⁹ Abraham là ben u'yenm ni ki ye unil kpo' mɔnɔn la, Uwien li fre kí mekre wɔ. Nen bo ne Uwien jiin' u'biɛ *Isaak ki de' wɔ. Nì yé mimekrm ya nennenu ne.

²⁰ *Isaak là teke' Uwien ki jin', ne ki tien' *Sakɔb nin Esawu Uwien ya mɔnm ki de' bi'wenl bo.

²¹ Sakɔb là teke' Uwien ki jin', ne uyo wà u benh wɔ ní kpo nnɔ, u tien' Yosef ya buk ke buk Uwien ya mɔnm, ki ñi' ukpendɔ bo ki puke' Uwien.

²² Yosef là teke' Uwien ki jin', ne u tì neke mikuum ma nnɔ u tɔke' uyo wà Israyel yaab lá li siere kí ñe Esipt ni, ne ki tɔke' be bi lá li tien ma u'kpɔb.

²³ Moyis ya baambe là teke' Uwien ki jin', ne ki maa' wɔ ki bole' wɔ iɔmaale ita, kime bi là laa' u mɔn, ne ba fenge uber ble' likuɔl là nnɔ. ²⁴ Moyis là teke' Uwien ki jin', ne ki tì kpére' ma nnɔ u yìe' ki ye bi la li yih wɔ Farahɔn ya bisɛ ya buk, ²⁵ ki cèkre' u'yenm ki ye bi jèndeh wɔn nin Uwien ya nib la, nì mɔn ki cen' wɔ ní li te ibiere ni ki jinh unmaa wà ɔa ní wuɔke. ²⁶ U là ben ki ye bi yuɔndeh wɔ Uwien ya Nigendke bo la, nì mɔn ki cen' nin wɔ ní le Esipt ya faal ke, kime u'nun là ce, u lá li le lisuul là nnɔ bo ne. ²⁷ U là teke' Uwien ki jin', ne ki siere' Esipt ni ka fenge' uber ya benpiebe, u'fèl ɔa wɔre', kime u te ten unil wà laa'

Uwien wà ba lenh wə nɛ. ²⁸ U teke' Uwien ki jin', nɛ ki cère' Israyel yaab tien' Pak ya nacenku, nɛ ki taa' misèm ki fanfaan' inaŋuɔn bo, ɲə Uwien ya tond wà kuuleh nno la mɛ Israyel yaab ya bujebukpiɛkmu.

²⁹ Israyel yaab là teke' Uwien ki jin', nɛ ki puore' miñuncienmónmónm ten bi cuonh liwel bo nɛ. Ama Esipt yaab ben bikn' nɛ ki luo'. ³⁰ Israyel yaab là teke' Uwien ki jin', nɛ ki taa' iwien ilole ki cuon' ki linde' Seriko ya du, nɛ liguoŋjel là guɔn' wù nno lu'. ³¹ Ujenkpend Lahab là teke' Uwien ki jin', nɛ ba ku' ki yekn' wɔn nin binib bà yè' Uwien ya ñɔbu bó, kime u là teke' Israyel yaab ya pinpingb kucènku mɔnmɔnm.

³² N li biɛ kí len kí ye ba kí pukn-i? N ye n̄ tùɔre kí len Gedeyɔn nin Barak nin Samsɔn nin Jeffe nin *Dafid nin Samiel nin *Uwien ya ñɔbonsɔknɔb ya gber la, uyo li pɔre nni. ³³ Bi'ni biba là teke' Uwien ki jin', nɛ ki faake' nin biberb ki fie' bi'du ki tien' bi'yi, bitɔb cère' binib kpìen' tigbɛmɔnt ya sɛn, bitɔb laa' Uwien là pùon' nà nno, bitɔb pi' icind ya ñuɔn ya fre' ki tien' bɛ niba, ³⁴ bitɔb kpiin' umufaa, bitɔb ɲmɛrɛ' ba fre' ki ku' bɛ nin jusiek, bitɔb ɲa là ɲmɔbe tuɔm, ki ji tien' bitɔɔɛnb, ki ɲmɔbe lifèl butɔbu ni, ki sɛn' ki gbɛle' idutɔ ya sojambɛ. ³⁵ Bipiib biba mɔ là teke' Uwien ki jin', nɛ Uwien cère' bi mɛkre' bi'yaab bà kpo' nno ki jiiin' ki de' bɛ. Bi jènde' binib biba mɔ, ki nuunh bɛ n̄ wie Uwien ya sɛn ɲə kí ɲmɛrɛ nɛ, nɛ ba tuo', kime bi là nuunh bɛ n̄ lá mɛkre bitenkpiib ni ɲə kí lɛ mifuobm mà mɔn ki cen' fɛnfennɔ yaam nɛ. ³⁶ Binib biba mɔ tuo' isuk, bi ñi' bɛ inalebe, ki lòle' bɛ tikudɔkr ki pekɔn' bɛ. ³⁷ Bi yèke' bitɔb iten ki ku' bɛ, ki jie' ki yekre' bitɔb nin kanpintajuk, ki ku' bitɔb nin kijusiek, bitɔb ɲa ɲmɔbe bonn, ki cuonh ki lindeh ki guo tipegbɔnt bii tiwɔgbɔnt, bi jèndeh bɛ cɛɛn, nɛ ki teh bɛ nà bre. ³⁸ Ben bo uɲɛndun ɲa kpɛ bɛ n̄ li yé u'nib. Nɛ bi cuonh ki lindeh, ki joh ijuɔn nin kupenpelku

bó, ki kəh tijolulnt nin ifele ni. ³⁹ Nin Uwien len' binib nno ke bo na mən bi'tekjim bo ma ke nno, ba laa' u là pùon' ki ye u li de be nà nno. ⁴⁰ Kime Uwien là juo' ki bonde' te tibont tà mən ki cen' tibont ke. Nen bo ne wa í cère be í kpie kí li yé u sien' be, be í li yé bidend bà kí daan te.

12

Tí li ɣmabe kuminku ijend ni

¹ Tə, bi ya nib ke yé bimənkunb ne ki guən' ki linde' te ki yebe cən. Nen bo, cère men tí wie nà ke yé ti'bo litukl nin ibiere yà jebəh te ikəle ke na faa nno, kí li ɣmabe kuminku, ki bə minənm bo ki cuube Uwien sien' te tí sen kí baa nà saan. ² Cère men ti'nun í li cə *Yesu bo. Wən ne pəkre' mitekjim ya sen, ne ki cərəh m̀ kpienh ni'donbó ki joh. U tuo' udəpənpən bo ya kuum ka sen' fe, kime u là ben ki ye u lá li le uyensonge. Fənfənnə u ke Uwien ya berbiək ya jie bó ne. ³ Imən, maale men Yesu bo, kí liike bibierdənb là nənde' wə ki jənde' wə ma bo u tuo' ni'ke, ɣə ki la cère uyensaa í ɣənde ni'gbenent. ⁴ Ni m̀h ni la li teh ibiere ma, na laan mən' ki t̀i baa' ǹi yé mikuum la, ní kpo. ⁵ La sunde men Uwien təkə' ne nà ki de' ne lifəl nno bó ten bibaa gbierəh u'bumu ma bo. U ye:

«N'buke, la ỳe Yonbdaan ya tudere.

U kənh nin ɣe la,

la cère a'yənm í saa.

⁶ Kime Yonbdaan ýe wà la,

u diəh u ya tub ne.

U ben wà ke yé u'buk nno

u n̄ih wən ne.»

⁷ Tuo men kí ji ijend, kime ì cekndeh ne ne. Ni yé Uwien ya bumu ma nno ne u diəh ni'tub. Ki le buk te ɣə ki'baa ɣa diəh ki'tub-i? ⁸ Uwien ɣa dere' ni'tub ten u diəh u'butəmu ya tub ma bo la, na yé u'bumu, ni yé ikpieb ne. ⁹ Ǹi yé

ti'baambe bà yé binib nnò dieh ti'tub ki cekndeh te ti boh be la, nì li tien mila n̄o ta ji li tuo Baa wà te paaki bó ya tudere, kí l̄e limiel-i? ¹⁰ Im̄n, ti'baambe taa' uyo wà ki dieh ti'tub be n̄i cekn te bi yíe ma bo nnò n̄a f̄oke, ama Uwien w̄n dieh ti'tub ti'm̄nm bo n̄e, n̄o ti la n̄m̄obe j̄oknt ten w̄n Uwien n̄a n̄m̄obe j̄oknt ma bo n̄e. ¹¹ Bi d̄ere' unil ya tubl it̄aan yà bo la, u'yenm n̄a s̄onge, n̄i yé uyensaa n̄e u'bo. Ama ni ya puoli bó, n̄i ji yé bà tuo' bi d̄ere' bi'tub ki gbiere' be nnò bo uyendūn n̄e, ki c̄ereh bi teh nibonn nà cuube.

¹² Nen bo, t̄ùore men kí sere, kí li co n̄i faa. ¹³ T̄ùore men kí cubn ni li kp̄ien isen yà, n̄o idien la sikre i'tengbiemu ama yè n̄i faake.

Kristo ȳo li fuobe ma bo

¹⁴ Li nuunh men ní li n̄me nin unil ke, kí li p̄e Uwien ya sen bo nin ni'f̄èl ke. Nnò n̄a n̄í la, uba m̄on̄n n̄a n̄i l̄e w̄o. ¹⁵ Li ben men, ki la c̄ere uba n̄i l̄úo Uwien ya juokm, ki la c̄ere ni'ni uba n̄i li te ten t̄isitontont, ki kp̄ienh n̄o kí tuke f̄enf̄enm kí baa bà yebe bo kí tuln be. ¹⁶ Li ben men, ki la li teh s̄ons̄ondl, ki la li likeh Uwien ya bont f̄enm ten Esawu là tien' ma ki kuore' u n̄m̄obe kibucienk ya kpele wà nnò, ki teke' tijier ki jin' nen saan. ¹⁷ Ni ben ki ye ni ya puoli bó n̄e u ji là lá nuunh u'baa n̄i tien w̄o Uwien ya m̄nm n̄e wa cenge' u'bó. Nin u muo' ki gbáan' ma ke nnò u'baa n̄a lèbre' yenmaale*.

¹⁸ Ni nek̄n' Uwien saan ma nnò, na yé ni laa' bii ni cii' Israyel yaab là laa' nà nin bi cii' nà Sinayi ya juol ya n̄iel nnò n̄e. Bi là laa' umufafaa uba teknh li'bo piëbu piëbu, ki laa' n̄i b̄iike' cinm, ki laa' kutafaabiiku, ¹⁹ ki cii' linatunl liba ya muo' bó, ki cii' unieke uba bó. Bi cii' unieke nnò bó

* ^{12:17} Migbiirm̄ie ya ciim te bolm mile bo n̄e: Nin u muo' ki gbáan' ma ke nnò u'baa n̄a lèbre' yenmaale bii nin u muo' ki lèbre' u'tetem ma ke nnò, wa fre' ki lèbre' niba, kime uyo nnò gèbre' n̄o.

ma nnɔ nɛ ki gbáan' ki ye ba ji yíe be ń liebe kí cii ñabonl liba kí pukn. ²⁰ Kimɛ unieke nnɔ ye nà nnɔ faa bi'bo nɛ. U ye:

«Wà ke mɛ' lijuɔl nnɔ la,
ba nì yé kiwɛnk mɔnɔn la,
be ń yèke iten kí ku.»

²¹ Nà là tien' nnɔ là ñmɔbe bujɛwaanbu cɛɛn, nɛ Moyis len' ki ye: «Bujɛwaanbu ñmɔbe nni haali n'gbɛnɛnt ke ti ñɔh.»

²² Ama ninbi wɔn, ni nɛkn' lijuɔl là bi yih lè Siyɔn ya juɔl nnɔ, ki nɛkn' Uwien limiel ya daan ya du. Wun si: Yerusalem wà te paaki bó. Uwien ya tondb turbɛnm te wun ni nɛ ki jeleh kunacɛnku. ²³ Ninbi baa' licɛkl là ni nnɔ ya nib yé Uwien ya bukpiɛkmu mùa ya yel kele' u'saan paaki bó nnɔ nɛ. Ni baa' Uwien wà buh uñɛndun ya nib ke tibuur nnɔ saan nɛ. Ni baa' binib bà cuube, u cèrɛ' bi yé u yíe be ń li yé bidɛnd bà nnɔ saan nɛ. ²⁴ Ni baa' *Yesu saan nɛ. Wɔn nɛ sere' Uwien cuo' nin binib kujɔtiefɛnku kùa nnɔ ni. U ya sɛm nɛ puube' ki tien' te binib bà ña ñmɔbe jɔknt. U'sɛm nnɔ ya gber ñmɛ ki cɛn' Abel yaam ya gber.

²⁵ Liike men ni'yul bo, ki la yìe ka ń cenge wà lienh nɛ nnɔ bó. Moyis là tɔke' binib Uwien ya gber kitink bo, ba cenge' u'bó nɛ ka ñɛn' utudɛrɛ ni. Nì li tien mila ñɔ tinbi bà Uwien lienh tɛ haali paaki bó nnɔ ta tɔnge' u'gber la, ti li ñɛ utudɛrɛ ni? ²⁶ Wɔn wà ya nieke là jènge' kitink uyo bo nnɔ, tí len' fɛnfɛnnɔ ki ye: «N li liebe kí cèrɛ kitink ń jènge; na yé kitink baba, kutaaku mɔ ji li jènge nɛ.» ²⁷ U len' nà ki ye: «Kí liebe kí cèrɛ nnɔ» ya tingi si: u ñɛn' tibont tà ke nnɔ li jènge nɛ wɔ ń taa tù kí ble ukele bo, kí dàan tà ña ń jènge tun ń li tuu ki te. ²⁸ Nɛn bo, tí faare men Uwien kimɛ u de' tɛ udu wà ña ń jènge ki yé ti'yu nɛ. Cèrɛ men tí li pukeh wɔ u yíe ma bo, kí li tuonh u'ñɔbu bó, kí li boh wɔ. ²⁹ Imɔn, tí'Wien te tɛn umu nɛ ki wih ki ñɛrɛh tibont ke.

13

Kristo ya li tien ma kí li sange Uwien ya yenn

¹ Li tuu kí yíe men tób ten ninjieb yíe tób ma bo. ² La sunde men kucènkú ya tek m bó, kime biba teknh binib kucènkú ne ki tì teke' biba kucènkú ka ben ki ye bi yé Uwien ya tondb ne. ³ Li tien men lipekl ya nib bó ten ni'mò te lipekl ni ne, kí li tien bi jèndeh binib bà nnò bó ten bi jèndeh ninbi ne.

⁴ Unil ke í li boh upiikuon. Unil nin u'po la lindeh tób ya puoli bó, kime Uwien li bu binib bà ke teh lisonsondl nin linarmaal nnò tibuur.

⁵ La taa men ni'yul kí kpele ilike. Cère men ni'yenn í li sange ni ñmòbe nà bo. Kime Uwien mōnōn len' ki ye: «Imōn, ma í sunde a'bó, ka í wie ñe mō.» ⁶ Nen bo ne tí ni unil ke li fre kí ñi lifèl kí len kí ye:

«N'Yonbdaan ne se n'ciek bó,
ma fenge bonn.

Unisaal li fre kí tien nni ba?»

⁷ Li tien men ni'cienb bà wōkn' ne Uwien ya gber nnò bó, kí liike bi'fuobm là tì fore' ma bo, kí tek n bi'taanl ni mitekjim ya sen ni. ⁸ *Yesu Kristo ña lèbreh. U là te ma bo nnò u biè ki te nnò ne dinnò ki li tuu ki te nnò ne. ⁹ La cère men binib í taa miwōknm mà ke ya bol ña kpe sen kí lere ne. Uwien ya juokm ne dien h te mituom la, ni mōn. Ni cère' tijier ya kùon yen wōn la, ya li toreh binib bà pe i'bo fiebu. ¹⁰ Ti ñmòbe liponpuol liba, ne *Sufmbe bà yé bitātuarkaab Uwien ya ninbonl ni nnò ña ñmòbe sen be í ji li'bo ya jier, ¹¹ kime bitātuarciēnb ya cien tukeh tiwent tà ya sēm, ki kōh Uwien ya ninbonl ya dubenku bó ki teh ibiere ya fēm ya tuorl nnò bi ñēndeh tù udu ya gbē ne ki tì wīndeh. ¹² Nen bo ne bi là ñēn' Yesu udu ya gbē ki tì ku', ño u'sēm í ñēn udu ya nib ya biere. ¹³ Nen bo, cère men tí ñē kí cende wō udu ya gbē ki mō í tuo bi suke wō isuk yà

nnɔ. ¹⁴ Kime ti kɔh udu wà ni kitink kie bo nɔ ɲa ní li tuu ki te. Ama ti'nun mɔ́n ti lá li kɔ udu wà ni wenli bo nnɔ bo nɛ. ¹⁵ Wɔn *Yesu bo, cère men tí li pèkeh Uwien uyo ke, kí li gɛh iyuon ki tɔkeh binib ki teh u yé Yonbdaan. Nen nɛ yé lituɔrl là ti teh lè ki dienh wɔn Uwien. ¹⁶ La sunde men tɔb ya mɔnm ya tienm bó, kí li gbiinh ni'bont nin tɔb. Nen nɛ te ten lituɔrl ki sɔnge Uwien ya yɛnm.

¹⁷ Li boh men ni'cienb, kí li tuonh bi'ñuɔn bó, kime ben nɛ likeh nɛ, kí lá li tɔke' Uwien bi liliike' nɛ ma bo. Ni boh bɛ la, bi li sɔn bi'tuon nin uyenduɔn nɛ. Nnɔ ɲa ñí la, bi li sɔnh ki dunh nɛ, nɛ na ní tore nɛ.

¹⁸ Li kàareh men ki dienh tɛ. Ti ben ti'yɛnm ni, ki ye ta ɲmɔbe biil, kime ti nuunh tí li teh nà mɔn nɛ isen ke ni. ¹⁹ N lí tùɔreh ki gbáanh nɛ nɛ, ní li kàareh ki dienh nni ɲɔ Uwien ní de usen ní liebe ní ni'saan tonm.

Ikaarfɔrke

²⁰ Uwien nɛ yé uyenduɔn ya daan. U cère' ti'Yonbdaan *Yesu wà yé upekaacien nnɔ mɛkre' bitenkpiib ni. U ya sèm bo nɛ Uwien cuo' nin binib kujɔtieku kùà ɲa ɲmɔbe gbenm. ²¹ Uwien bugben ní cère ní li freh kí teh mimɔnm isen ke ni, kí li teh u yíe nà. Wɔ ní cère *Yesu Kristo bo, tí li teh nà sɔnge u'yɛnm. Wɔn *Yesu Kristo nɛ si ukpieke uyo ke. Ami.

Tigbɛfɔrkaar

²² N'yaabɛ, n gbáanh nɛ nɛ, ñikn men kí cenge n kele' tigbɛr tà ní saake ni'gbenent nɔ; ma lí kele' nì fòke mɔnɔn. ²³ Ní li ben kí ye bi wie' ti'ninje Timote ɲɔ. Nì yé u baa' n'saan tonm la, min nin wɔn li tɔke kí baa kí lɛ nɛ. ²⁴ Fuonde men ni'cienb nin Uwien ya nib ke. Itali yaab fuondeh nɛ. ²⁵ Uwien ní juoke ni'ke.

Uwien ya Jɔtiefɛnku ya gbɔnku

The New Testament in the Ngangam language of Togo

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ngangam

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Ngangam

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

Updates

eBible.org

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 17 Nov 2018 from source files dated 24
Aug 2018
f30fbe0b-cda1-5a60-a4ee-8be80c6caef6